

monium, heic non habent locum. 2° Si qua sunt incommoda, vim suam amittunt propter excellentius bonum, cum agitur de professione religiosa. 3° Cum dissolutio matrimonii rati, quae fit a Romano Pontifice, fiat ab independente auctoritate, ex certis causis, uno saltem petente coniuge, ob bonum quod reapse in utrumque redundet, nec laxantur frena cupiditatibus, nec amor castus minuitur, sed solum certis in casibus ubi minus prudenter facta est unio, remedium coniugibus exhibetur: quo quidem satis compensantur si qua incommoda timenda forent.

THESIS XXVI.

Docemus praeterea matrimonium infidelium etiam consummatum solvi extrinsece posse cum, altero ad fidem converso, alter renuit cohabitare aut non sine iniuria Creatoris aut damno spirituali fidelis, tum posse extrinsece solvi auctoritate Romani Pontificis.

I. Hi sunt Ecclesiae canones hac in re. « Nunquam vivente uxore licite poterit aliam etiam ad fidem conversus habere, nisi post conversionem ipsius illa renuat cohabitare cum ipso, aut etiamsi consentiat, non tamen absque contumelia Creatoris vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum ». *c. Gaudemus De Divort.* « Si alter infidelium coniugum ad fidem catholicam convertatur, altero, vel nullo modo vel non sine blasphemia divini nominis vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente, qui relinquatur, ad secunda, si voluerit, vota transibit ». *c. Quanto ibid.* Dissolubilitas ergo matrimonii etiam consummati in infidelitate contracti, cum alter coniugium ad fidem convertitur, sub his conditionibus est intelligenda. Quare non dicimus quod ipsa susceptione baptismi solvatur coniugium; hoc enim falsum est, cum per baptismum non solvantur coniugia, sed crimina dimittantur, *c. d. Gaudemus*, idque paulo inferius probabimus. Sed supradictis conditionibus existentibus potest iure divino dirimi vinculum matrimonii, quando autem et quomodo dirimatur, dicemus postea. Porro doctrina haec est communis Theologis et Canonistis (cf. s. Thomam q. LIX. a. 5. Suarez L. II. D. 74) tradita a Patribus, ut Ambrosio in Luc. L. VIII. n. 2. « Si omne coniugium a Deo est (non quidem quomodocumque, sed secundum integram formam divinae institutionis) omne coniugium non licet solvi. Et quomodo Apostolus dixit: quod si infidelis discedit, discedat? in quo et mirabiliter noluit apud christianos causam residere

divortii, et ostendit non a Deo omne coniugium ». Scilicet iuxta Ambrosium illud coniugium dicitur esse a Deo, quod est exactum ad normam divinae institutionis et quod initur in cultum et honorem Dei: huiusmodi vero non est matrimonium infidelium. Pariter Chrysostomus. hom. XIX. in c. 7. 1. Corinth. « quid est autem, si infidelis discedit, discedat? Ut si iubet te sacrificare aut sociam esse impietatis propter matrimonium aut recedere, melius sit διασπασθῆναι τὸν γάμον, καὶ μὴ τὴν εὐσεβείαν ». Doctrina est firmata praxi Ecclesiae per plurima secula a Sede Romana sollemniter sancita; decreta enim ex iure canonico superius allata, ab Innocentio III profecta sunt et a Gregorio IX in ius canonicum, quo universa Ecclesia regitur, translata. « Certum est (ait Benedictus XIV, De Synod. L. VI. c. 4) infidelium coniugium ex privilegio in fidei favorem a Christo Domino concessio et per Apostolum 1. Corinth. VII promulgato, dissolvi, cum coniugum alter christianam fidem amplectitur, renuente altero in sua infidelitate obdurato cohabitare cum converso, aut etc.»

II. Itaque origo huius doctrinae est Traditio Apostolica, quam Paulus scripto consignavit 1. Corinth. VII, idque testatur Innocentius III, *c. d. Quanto*; verbis enim recitatis subdit: « Et in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus: *si infidelis discedit, discedat; frater enim vel soror non est servituti subiectus in huiusmodi* ». Sed non minima difficultas est in colligenda artificialiter hac doctrina ex verbis Apostoli. Ea sunt, v. 12 seq. *Nam ceteris ego dico, non Dominus. Si quis frater uxorem habet infidelem et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis habet virum infidelem et hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum. Sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem et sanctificata est mulier infidelis per virum fidem... Quod si infidelis discedit, discedat; non enim servituti subiectus est frater aut soror in huiusmodi: in pace autem vocavit nos Deus.* Adverte primum fratrem et sororem heic esse qui per baptismum Ecclesiae aggregati sunt: nam huiusmodi christianos Paulus alloquitur et eos qui tantum catechumeni essent, licet fideles, nomine fratrum Ecclesia non est dignata. De baptizatis ergo sermo est.

Porro ex verbis Apostoli illud certum est baptismo non solvi coniugium. Nam etiam post baptismum unius, frater dicitur *habere uxorem* infidelem, et mulier *habere virum* infidelem: praeterea si per baptismum ipso iure solveretur coniugium, Paulus haud hortaretur fidelem non dimittere infidelem, sive dimissionis nomine intelligatur diremptio vinculi, sive separatio quoad habitationem: si enim prior intelligatur, ea dimissio iam esset impossibilis; si altera, cum non sint amplius vir et uxor, nulla est ratio cur maneant simul;

imo esset optima ratio separationis propter probabilissimum periculum fornicationis, quae ratio praevalere debet spei sanctificandi infidelem.

III. Quaestio est itaque de genuino sensu verborum Apostoli. Quaeritur porro primum utrum verba: *nam ceteris τοῖς δὲ λοιποῖς ego dico non Dominus*, referantur ad sequentia, an ad praecedentia. Non pauci quidem ea referunt ad sequentia, et sic *ceteri* sunt ii qui matrimonio iuncti sunt cum infidelibus: « ad imparia scilicet h. e. ubi non ambo christiani fuerant, coniugia loquitur » (August. De Adult. coniug. L. I. c. 13); et quae immediate sequuntur accipiuntur ut consilium Pauli, non ut praeceptum Domini. Atque ita inter alios acceperunt Patres Synodi Limensis approbatae a Sixto V. in decreto relato a P. Ballerini in Tract. de Matrim in nota ad n. 759, pag. 735 ult. edit. Exinde vero cum pluribus auctoribus a se citatis colligit Sanchez (De Matrim. L. VII. d. 73) numquam obligatum fuisse coniugem fidelem ad cohabitandum cum infideli, etsi hic vellet habitare sine iniuria creatoris et sine periculo fidelis; consilium enim tantum Paulus suggerit, non praeceptum. Quo posito facile intelligitur cur ferri potuerit prohibitio ab Ecclesia aliquando ne fidelis conversus habitet cum infideli nolente converti, et ille hoc ipso habeat ius transeundi ad alias nuptias. Cf. Sanchez ibid. et disp. seq. At aegre intelligitur tamen cur in iure canonico certae conditiones requirantur ut fidelis possit alias inire nuptias. Sed de hac re postea.

Itaque ut ad verba Pauli redeamus, doctissimus interpres Estius et post eum Cornelius a Lapide in h. l. censent e contrario ea verba: *ceteris ego dico, non Dominus*, referenda esse ad praecedentia: et sane ea verba, ut Cornelius advertit, a sequentibus per punctum disiunguntur in editione romana scilicet Clementina anno 1593 et plantiniana et aliis correctissimis. Tunc quae sequuntur exhibere simpliciter possunt doctrinam et praeceptum Domini, potestque ibi sermo esse de dimissione, quae sit diremptio vinculi. Si contextus spectetur, nobis valde probabilis videtur sententia horum interpretum. Nam verba *ceteris ego dico non Dominus* opponuntur praecedentibus v. 10 *his autem qui matrimonio iuncti sunt praecipio non ego, sed Dominus*: porro *ceteri* praeter coniugatos sunt innupti. Hos vero superius alloquens dixerat v. 8 *dico autem non nuptis et viduis: bonum est illis si sic permaneant sicut et ego*. Id ergo quod dixerat, monet nunc v. 12 consilium esse suum, non praeceptum Domini; sicut deinceps ait: *de virginibus praeceptum Domini non habeo, consilium autem do*. Hac porro adhibita interpretatione, doctrina Ecclesiae circa dissolubilitatem matrimonii infidelium, hoc pacto stabilitur.

IV. Scilicet cum Paulus exorditur: *si quis frater etc.*, transitum facit ad aliam quaestionem sibi a Corinthiis propositam et docet quod

si infidelis velit habitare cum fidele, non dimittatur, si autem discedit, discedat, quia fidelis non est in hac re subditus servituti. Quaeritur quaenam facultas fidelibus a Deo fiat. Certum est verba: *quod si infidelis discedit, discedat etc.*, apta satis esse ad significandum quod possit fidelis relictus alias inire nuptias. Sensus est enim: si infidelis ipse se separat et dimittit fidelem, seu, ut ait superius, *si non consentit habitare cum fidele*, relinquatur, sinatur abire: cuiusmodi vero sit relictio explicatur a ratione addita, *quia in huiusmodi h. e. in hac re* (cf. Estium ibid.) ad vinculum coniugale quod spectat, *non est fidelis subiectus servituti* scilicet erga infidelem. Porro haec ratio ostendit ita relinqui posse infidelem, ut vinculum quoque solvatur: secus enim fidelis esset maxime obnoxius servituti erga infidelem; maneret enim obstrictus vinculo nec posset uti matrimonio ex malitia ipsius infidelis. Et sane vel negatio servitutis in eo est tantum quod relictus non teneatur sequi et reconciliari discedenti sine iusta causa, cuiusmodi est iste infidelis, vel in eo est quod relictus non teneatur amplius vinculo, quo obstrictus erat: atqui primum valet ex aequo in discessione tum infidelium tum fidelium coniugum sine iusta causa, ut iniuste relictus non teneatur reconciliari, et est commune quoque infidelibus inter se: atqui Apostolus loquitur speciatim de discessione infidelis et de aliqua praerogativa fidelium: ergo restat secundum.

Nunc advertite quod, si cum aliorum sententia teneas in prioribus verbis Apostoli (si quis frater... non dimittat illam etc.) consilium contineri Apostoli, non praeceptum Dei, hoc ipso significatur hanc dimissionem a Deo ipso non prohiberi sed permitti, licet eam Apostolus ob certas causas h. e. bonum infidelis et filiorum dissuadeat. Quo posito sequitur multo magis sequentia (si discedit, discedat etc.) significare permissionem a Deo factam dissolvendi nuptias, cum id nec in priori hypothesis quod velit infidelis cohabitare, foret vetitum a Deo.

Itaque si infidelis discedit, si non consentit habitare cum fidele, *discedat*, abeat quo vult. Et ita certe intelligendum est illud concedi quod hac conditione non existente Apostolus forte non probasset, h. e. *dimittat infidelem discedentem fidelis*. Fidelis scilicet potest se eximere a vinculo coniugii cum illo contracti, potest aliud matrimonium contrahere. Atque haec est doctrina Ecclesiae proposita canonibus superius citatis.

Adverte quod Paulus tantum dicit, *si infidelis discedit aut non consentit habitare cum fidele*: verum et qui nolit habitare sine iniuria Dei, vel quin pertrahat fidelem ad peccatum, iure censetur discedere, quia etsi non recedat corpore, cogit tamen fidelem recedere, quia tunc fidelis debet aut ius certe habet recedendi a con-

sortio infidelis: atque ita hic praebens causam alteri fugae, ipsum fugat (Sanchez L. VII. D. 74).

V. Quid vero dicendum quando infidelis quidem converti renuit, vult tamen habitare sine contumelia creatoris et quin fidelem pertrahat ad peccatum? Licetne tunc converso matrimonium dissolvere, aliis initis nuptiis? Sanchez L. VII. D. 74, duas proponit sententias, alteram negantem, quam ipse valde probabilem censet, quaeque innotitur praecipue textibus iuris canonici, qui eas condiciones postulant, alteram affirmantem, quam Sanchez veriore existimat. Cuius vero demonstratio supponit id quod probavit in praeced. disp. nimirum « hodie illicitum esse fidei habitare cum coniuge infideli in infidelitate pertinaci, etsi velit sine Dei contumelia et pertractione ad peccatum habitare » Cf. disp. cit. « Praxis fert (ait cl. Ballerini l. c.) ut in locis infidelium v. g. inter Sinas, Indos, etc., conversis permittatur ut cum infideli cohabitent et rursus ut ad alias nuptias iuxta doctrinam Pauli transire possint, si infidelis aut nolit cohabitare, aut non consentiat cohabitare nisi cum iniuria creatoris: et huc spectat Cap. *Gaudemus* Innocentii III et declaratio allegata a Benedicto XIV (De Syn. LXIII c. 21, n. 1). Inter nationes vero christianas praxis invaluit ut cohabitatio non permittatur cum parte, quae obstinata sectae infideli v. g. iudaicae, adhaereat, quamvis haec protestetur se pacifice velle cohabitare. » Quo posito ita Sanchez probat opinionem suam: quia licet converso aliud inire matrimonium, quoties infidelis discedit ac relinquit fidelem; iam vero tunc dicitur fidelis relictus ac desertus ab infideli recedente quoties vel infidelis omnino recedit, vel eam cohabitationem eligit, quae fidei illicita est. Cum ergo hodie illicita sit fidei cohabitatio cum infideli, hic nolens converti dicitur revera recedere et fidei licebit aliud contrahere matrimonium. Sane Paulus « solum explicuit casum quo infidelis renuit cohabitare, et ex eo sequuntur alii duo casus, nimirum quando non vult cohabitare sine Dei contumelia vel pertractione ad peccatum, quia tunc vere infidelis dicitur recedere eligens eam solam cohabitationem, quae fidei interdicta est. At in praesenti casu eadem prorsus ratio hodie militat; cum infidelis nolens converti, eligat cohabitationem fidei vetitam. Ergo hic casus comprehensus erit hodie in eo privilegio Christi explicato a Paulo ». Quod confirmatur ex fine privilegii, nam ea posita lege, fidelis cogerebatur manere innuptus et maxime foret subiectus servituti.

Porro vides quod si verba Apostoli: *si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illa, non dimittat illam: et si qua mulier fidelis habet virum infidelem et hic consentit habitare cum illa, non dimittat illum*; si haec, inquam,

verba consilium tantum Pauli continent, nihil habetur ex eodem Paulo quod obstat huic legi vel praxi hodie vigenti, qua interdicatur fidei cohabitatio cum coniuge infideli: consilia enim pro diversis adiunctis personarum, temporum et locorum mutari possunt. At si ea verba legem Domini continent, quomodo potuit haec nova lex vel praxis induci, quae simpliciter vetat conversis habitationem cum infideli coniuge. Responderi potest quod ea lex Domini non excludit hanc novam legem Ecclesiae. Nam lex Domini non est universaliter ut non dimittatur infidelis volens cohabitare, sed (quemadmodum eam semper intellexit Ecclesia, et colligitur quoque ex sequentibus Apostoli verbis: non enim est subiectus servituti etc.), ne dimittatur infidelis volens cohabitare sine damno spirituali fidelis. Quando vero huiusmodi damnum sit illique sit occurrendum per separationem, id Deus reliquit Ecclesiae determinandum, apud quam proinde diversa praxis potuit esse in usu. Cum ideo aetate apostolica et deinceps non censeretur expedire ut omnis conversus a coniuge infideli separaretur, nec de hac re lata fuisset lex aut praxis inducta cohabitationem vetans, lex Domini a Paulo promulgata quibusdam adhuc in casibus observari poterat, quod Paulus certe supponit (cf. commentarium Cyrilli Alex. in h. l. v. 8.): nihil tamen impediēbat quominus deinde propter ipsam conditionem a Domino statutam, *si velit infidelis cohabitare*, intelligendam tamen cum hac limitatione, *sine damno spirituali fidelis*, ipsa cohabitatio cum infideli nolente converti prohiberetur, cum constiterit maius esse timendum damnum fidei ex hac cohabitatione, quam bonum ex eadem sperandum, infidelis scilicet conversio. Cum ergo finis legis sit *sanctificatio infidelis* et conditio legis sit ne cohabitatio noceat fidei, et haec pro diversis rerum adiunctis diversimode determinari possint, fit ut lex Domini nunc hoc pacto nunc illo impleri potuerit, et aliter adulta iam christianitate inter nationes infideles, aliter inter christianas impleta aliquando sit et impleatur.

VI. Quaeritur tandem quando et quomodo coniugium quod conversus ad fidem contraxit in infidelitate, dissolvitur? Potestas ad illud dissolvendum tunc habetur, cum una ex conditionibus enumeratis existit; dissolvitur autem cum alterum matrimonium contrahitur. Id manifestum est c. *Gaudemus*; ait enim Innocentius: « quod si conversum ad fidem et illa conversa (quae prius renuerat cohabitare, etc.) sequatur, ante quam propter causas praedictas legitimam ille ducat uxorem, eam recipere compelletur. » Ergo donec alterum matrimonium contrahatur, manet vinculum prius; solvitur hoc igitur simul ac secundum matrimonium fit, quemadmodum simul sunt corruptio unius et generatio alterius. Solvitur ergo prius matrimonium

non intrinsece ex voluntate unius coniugis, sed extrinsece ex lege Dei, intercedente secundo matrimonio quod est ratum.

VII. Hoc est privilegium a Deo concessum in favorem fidei baptismi susceptae, quod Paulus promulgavit docens infideli discedente non esse fratrem h. e. christianum subiectum servituti in hac re, nempe in matrimonii vinculo cum infideli contracto. Cuius privilegii ratio satis apparet, nempe tum ob dignitatem sacramenti fidei, tum simul ob necessitatem, qua adstringitur fidelis ad vitandam cohabitationem infidelis in his casibus. *In pace* ait Apostolus, *vocavit nos Deus*: vult scilicet Deus ut fidei consensus et pax in familia et societate christiana obtineat. Cum autem Christus noluerit obligari aliquem ad vitam caelibem sine propria voluntate, essetque onus gravissimum impositum neophytis continentiae obligatio ipsosque infideles posset deterrere a conversione, concessum est baptizatis in iis conditionibus alias inire nuptias (Sanchez ibid.). Porro tum ex verbis Pauli tum ex Ecclesiae interpretatione patet quodcumque matrimonium infidelium idemque etiam consummatum in favorem fidei dissolvi posse.

Nota tamen id quod Innocentius *c. Quanto*, docet: « si vero alter fidelium coniugum vel labatur in haeresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc casu is, qui relinquitur, vivente altero, possit ad secundas nuptias convolare, licet in hoc casu maior adpareat contumelia creatoris. Nam etsi matrimonium verum inter infideles existat, non tamen est ratum: inter fideles autem verum et ratum existit, quia sacramentum Fidei, quod semel est admissum, nunquam amittitur; sed ratum efficit coniugii sacramentum, ut ipsum in coniugibus illo durante perduret. » Idque definivit Trid. *De Matrim. cn. 5.* Dignitas nempe sacramenti praevallet libertati innocentis, et obstat ne illud privilegium coniugii innocenti concedatur: et Paulus accurate monuit fidelem non esse subiectum servituti in *huiusmodi* h. e. in obligatione hac cum infideli, de qua loquitur: non licet ergo privilegium Christi ad alios extendere, cuius tandem ratio suprema est voluntas Dei manifestata ab Apostolo.

VIII. Quoniam ex privilegio Christi promulgato ab Apostolo potest dirimi matrimonium quod conversus ad fidem contraxit in infidelitate, dummodo tamen certae existant conditiones, necesse est ad hoc ut conversus (in natione infideli saltem existens, ubi non est prohibita cohabitatio infidelium) uti valeat licite eo privilegio, nosse ipsum quod *haec* conditiones vel aliqua sufficiens ex his habeantur. Quare opus est ut fidelis certior fiat quod coniux infidelis nolit cohabitare, vel si vult cohabitare, quod non sit cohabitaturus

sine iniuria Creatoris, aut quin pertrahere tentet fidelem ad peccatum. Quod si aliqua ex causa huiusmodi notitia obtineri nequit, vel quia coniux abest et ignoratur ubinam gentium sit, vel quia cum plures uxores quis habuerit, nescit quaenam sit legitima, locus non est usui privilegii huius. Huic autem incommodo alia via occurri potest. Nimirum Rom. Pontif. potestatem habet in his adiunctis dissolvendi matrimonium in infidelitate contractum etiam consummatum, et sic facultatem faciendi converso nubendi cui voluerit in Domino. Si enim potest R. P. dissolvere matrimonium ratum, quod est sacramentum; potest etiam dissolvere matrimonium consummatum infidelium, quod minus habet firmitatis. Sane 1° solvitur illud matrimonio rato conversi ad fidem: ergo minus firmum eo est. 2° Indissolubilitas matrimonio competit praecipue ratione significationis: ea vero significatio potiore iure habetur in matrimonio sacramento et maxime in matrimonio sacramento consummato. Matrimonium proinde etiam consummatum infidelium, cum non sit proprie sacramentum, minus firmum est quam ratum (q. LIX. a 5 ad 1°): ergo. Hanc potestatem sibi asseruerunt atque usi sunt Romani Pontifices, Pius V in Apostolicis literis *Romani Pontificis* et Gregorius XIII in Apostolicis literis *Quoniam saepe contingit*, aliique. Porro Gregorius XIII ita loquitur « nos attendentes huiusmodi connubia inter infideles contracta vera quidem, non tamen adeo rata censeri ut necessitate suadente dissolvi non possint, singulis dictorum locorum ordinariis, et parochis.... concedimus facultatem dispensandi cum quibuscumque utriusque sexus christifidelibus incolis dictarum regionum..... ut eorum quilibet etiam superstite coniuge infideli et eius consensu minime requisito, responso non expectato, matrimonia cum quovis fidei, alias tamen rite, contrahere et in eis postea carnali copula consummatis quoad vixerint, remanere licite valeant. » Ex quibus habes duo: 1° rationem subindicatam cur possit dissolvi huiusmodi matrimonium, quia nempe non est ratum sicut matrimonium christianum, sive minus est firmum matrimonio rato; h. e. non gaudet perfecta firmitate: 2° solvi haec matrimonia auctoritate Romani Pontificis sibi a Deo delegata. Qui enim dispensat et facultatem dispensandi concedit, ipse auctoritate sibi inhaerente vel propria vel delegata effectum producit: ita autem se gessit R. P.

IX. Obiicies duo. I Sententiam esse Benedicti XIV (De. Syn. L. XIII, c. 21) Romanos Pontifices non egisse in his nisi divini iuris interpretes, temperando canonicarum legum rigorem in eo quod pertinet ad iudicalem interpellationem, quae infideli coniugi facienda esset.

Respondeo 1° interpretationem authenticam divini iuris esse et

ipsam actum quemdam auctoritatis: 2° recipi non posse eam privatam opinionem Benedicti XIV. Interpretatio enim iuris non mutat ius nec novum ius condit; ius autem divinum promulgatum a Paulo aliud est ab hoc iure quod Romanorum Pontificum literis continetur. Nam etsi non constet nolle infidelem sine damno fidelis habitare tum quoque cum cohabitatio utriusque licita est, fit a Romano Pontifice potestas dissolvendi vinculi: quod quidem sola ratione habita privilegii paulini nondum liceret. Nec profecto sufficit ambo iura esse in favorem fidelium; eidem fini enim diversae leges aptari possunt (cf. Ballerini l. c.).

Obiicies 2° matrimonium consummatum infidelium fortius esse matrimonio rato christianorum, quia matrimonium ratum significat eam unionem Christi Domini qua se coniungit animabus iustis: consummatum vero significat unionem Christi cum Ecclesia per assumptionem carnis, ut docet Innocentius III *c. debitum de bigamis*: ideoque matrimonium consummatum est firmitus. Atqui etiam matrimonium infidelium consummatum repraesentat unionem Christi cum Ecclesia per incarnationem nam « *sacramentum* coniugii apud fideles et infideles existit quemadmodum ostendit Apostolus » ait idem Innocentius *c. Gaudemus de divortii*.

Respondeo 1° haec non cohaerere cum sententia Gregorii XIII superius relata: 2° si ratio indissolubilitatis matrimonii consummati est solum repraesentatio unionis Christi cum Ecclesia per incarnationem, et ea aeque in consummato infidelium ac fidelium haberi dicitur, dicendum est matrimonium consummatum infidelium esse prorsus etiam extrinsece indissolubile quovis in casu: atqui id falsum est; nam solvitur in favorem conversi ad fidem. 3° Cum dicitur matrimonium ratum repraesentare unionem Dei cum anima iusti, id non est exclusive accipiendum, ut iam monuimus in Th. XXIV; significat enim et ipsum unionem Christi cum Ecclesia per voluntatem et amorem, quae voluntas et amor perpetui sunt (Magist. Sentent. in IV d. 26 n. 6), tum significat quoque, licet minus perfecte, unionem perpetuam Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem: nam mutua obligatio, qua alter alteri suum corpus tradit, ut sit ipsius, satis significat unionem Christi cum Ecclesia per carnem. Quia vero in matrimonio rato eminet vinculum animorum, in consummato vero commixtio carnis, hinc appropriata est matrimonio rato repraesentatio unionis Christi cum Ecclesia per voluntatem, quae unio est quoddam vinculum animorum et in ipsa unione Christi cum Ecclesia locum habet: consummato autem appropriata est repraesentatio unionis per carnis assumptionem. Et quia tandem unio Dei cum Ecclesia per gratiam continet unionem Dei per gratiam cum singulis iustis, quae solu-

bilis est; hinc quoniam aliunde constabat matrimonium ratum identidem solvi posse, ad id declarandum dictum est matrimonium ratum repraesentare unionem Dei cum animabus iustis (q. LXI, a 2 ad 1°), non exclusa repraesentatione alterius unionis Christi cum Ecclesia, sed exclusa tantum *perfecta* repraesentatione unionis per carnis assumptionem. Ita esse accipiendam hanc explicationem significationis matrimonii rati ad argumentum proprium h. e. traditionem provocabatur (cf. allata superius), liquet rursus ex eo quod etsi unio Christi Dei per gratiam cum iusto solvatur voluntate hominis, non exinde inferbatur solvi coniugum voluntate posse matrimonium ratum, atque istud excepto casu privilegii a Deo concessi, firmum esse voluerint etsi coniux ordines sacros suscipiat, vel transeat ad infidelitatem, cuius postremi ratio affertur ab Innocentio III, quia matrimonium ratum est Sacramentum.

Itaque 4° respondemus rationem quidem efficientem ut matrimonium consummatum christianorum sit extrinsece quoque indissolubile, esse voluntatem Dei, rationem autem convenientiae quae veluti Deus concipitur determinatus ad id volendum esse repraesentationem unionis Christi cum Ecclesia per carnis assumptionem, at repraesentationem eam, quae fiat per matrimonium Sacramentum. Quae conditio si desit, minus est firmum non quidem intrinsece sed extrinsece matrimonium. Et quia haec conditio intrinseca praevertit consummationem, ex qua oritur insolubilitas extrinseca et remoto priore removetur consequens; hinc mirum non est matrimonia, quae non sunt rata, minus habere firmitatis quam simpliciter rata. Dignitas scilicet Sacramenti est ea, a qua pendet extrinseca indissolubilitas. « Indissolubilitas matrimonii vinculo convenit maxime quatenus est Sacramentum » ait Pius VII in literis datis ad Archiep. Moguntinum 3° octob. 1803.

Quocirca 5° etsi non negemus matrimonia etiam infidelium, quae secundum primitivam institutionem fiant, ideoque unitate et indissolubilitate praedita, eademque consummata, repraesentare quadantenus unionem Christi cum Ecclesia, quae significatio matrimonio in ipsa institutione praestituta est: attamen nondum est firma ratio perfectae indissolubilitatis quia deest ratio sacramenti, per quam unio Christi cum Ecclesia significatur perfecto modo h. e. secundum rationem sanctitatis. Innocentius vero III verbis allatis forte aliud dicere voluit; nam ex testimonio Apostoli citato I. Cor. VII, videtur habuisse prae oculis matrimonium contractum inter fidelem et infidelem.

X. Heic rursus quis ansam arripiat arguendi contra superius

statutam indissolubilitatem coniugii, seu contra argumentum suasivum ductum ex ratione; cum iam tot matrimonia etiam consummata facillime solvantur, quin ratio conqueratur.

Respondeo merito rationem a querelis cessare. Nam argumenta, quae ratio afferre potest in favorem matrimonii rite initi, quo nullum praestantius haberi potest, vim suam profecto amittunt si proferantur pro matrimonio imperfecto non exacto ad eam normam, quam Salvator humani generis revocans primam institutionem et eam absolvens praestituit: ut ab Ambrosio dici potuerint matrimonia infidelium non esse a Deo. Sane periculum fidei, quod per se oriretur, maius est malum quolibet alio incommodo manentis in infidelitate.

THESIS XXVII.

Privilegium paulinum non ad eos solos spectat, qui fidem catholicam sequuntur, sed ad omnes qui christianam fidem susceptione baptismi professi sunt.

I. Quaestio fieri potest an paulinum privilegium valeat etiam cum quis infidelis convertitur quidem, at non ad catholicam ecclesiam sed ad sectam haereticam aut schismaticam, e. g. si turca quis schisma graecorum vel anglicanam sectam amplecteretur. Erunt forte quibus videatur pro huiusmodi hominibus privilegium non valere. Nam privilegium dicitur concessum in favorem fidei: atqui in sectis haereticis non est fides, sive haeresis non est fides, sed vitium oppositum fidei. Quid quod Innocentius III c. *Gaudemus cit.* exponens hoc privilegium, mentionem disserte facit fidei catholicae? « si alter, inquit, infidelium ad fidem catholicam convertatur etc. » Et sane quaenam est ratio cur credatur Christus inimicis suis, qui peiores sunt infidelibus paganis (2° 2° q. X. a. 6), privilegium concedere voluisse, cum poena ipsis non beneficium debeatur?

II. Nihilominus respondeo quod nisi huiusmodi sectae ita sint prolapsae ut nomen tantum christianismi retinnerint, sint idcirco tales ut in iis adhuc religio veri Dei et christiana professio, etsi vitiata, adhuc vigeant ideoque et baptismus adhuc obtineat, videri nobis pro iis quoque privilegium paulinum valere. Novimus in hanc sententiam affirmantem conscripsisse dissertationem Card. Camillum Tarquini, quae edita tamen non fuit, neque ms. exemplar quivimus reperire. Ratio, qua nos movemur, una est quidem per quosdam tamen veluti gradus procedens. Scilicet privilegium istud innititur tanquam intrinsecae conditioni disparitatis cultus: atqui cultus christianus, licet in sectis a catholica ecclesia separatis, dispar reapse est a cultu infi-

delium sive Iudaei sint sive Pagani: cuius rei certum indicium est quod nullum sit matrimonium haeretici cum pagano aut iudaeo propter impedimentum disparitatis cultus. Ius vero huius privilegii utendi acquiritur eo ipso quod susceptus est baptismus, qui est sacramentum fidei: nam certe non competit hoc ius cathecumenis, etsi perfecte credentibus. Non est ergo sola fides sed professio fidei christianae per baptismum sive aliis verbis sacramentum fidei, quod tale ius confert: atqui et in sectis haereticis aut schismaticis est professio fidei christianae per baptismi susceptionem sive est sacramentum fidei: ergo. Quoad schismaticos quidem nulla in hac re est difficultas: quoad haereticos vero advertite cum s. Thoma 2° 2° q. XI a. 1. quod « haeresis est infidelitatis species pertinens ad eos, qui fidem Christi profitentur, sed eius dogmata corrumpunt. » Quamvis ergo in haereticis non sit interior habitus fidei infusae, est tamen exterior professio fidei christianae, etsi vitiatae, et est verum sacramentum fidei, quod est christianae fidei sollemnis professio. Iam vero e mente theologorum ius utendi hoc privilegio ab ipsius baptismi virtute repetitur. « Ille qui ad baptismum accedit, regeneratur in Christo et priori vitae moritur, cum generatio unius sit corruptio alterius. Et ideo liberatur ab obligatione, qua uxori tenebatur reddere debitum et ei cohabitare non tenetur, quando converti non vult (in Suppl. q. LIX. a. 4.) et si non vult cohabitare sine iniuria creatoris... vir fidelis discedens potest alteri per matrimonium copulari (ibid. a. 5.). » Igitur omnes baptizati hoc iure gaudent. Tandem tunc matrimonium contractum in infidelitate solvitur, cum conversus aliud init matrimonium: huius autem matrimonii efficacia solet eo pacto explicari, quod « semper firmiter vinculum solvit minus firmum, si sit ei contrarium... et matrimonium in infidelitate non est omnino firmum et ratum » (ibid. a. 5. ad 1°) h. e. non est omnino firmum quia non est ratum. Ita ergo res concipitur ut matrimonium alterum solvat id quod praecessit, quia illud, quod conversus init, est ratum. Atqui cuiuscumque baptizati matrimonium est ratum. « Sacramentum fidei, quod semel admissum numquam amittitur, ratum efficit coniugii sacramentum » (c. *quanto cit.*). Si ergo huius communis explicationis ratio habeatur, liquet ibi ius paulini privilegii a theologis agnosci ubi fidei sacramentum fuerit ideoque et in schismaticis et haereticis verum baptismum habentibus.

Hanc profecto esse persuasionem communem Theologorum vel ex eo patet quod cum de privilegio paulino accurate et singillatim disserunt, hanc distinctionem inter christianum catholicum et christianum haereticum ne attingant quidem, sive non quaerant u-